

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education

Challenges and Effects of Crisis Situations on Education

2
0
2
4

SELECTED
PAPERS

Berehove,
30-31 March 2023

International Academic Conference

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION

International Academic Conference
Berehove, 30–31 March, 2023

Selected papers

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць



ЗУІ ім. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ
Берегове
2024

УДК 370:061.3

В 41

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF) рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Берсхауер-Олас, Єва Гуттерер, Лідіко Греба та Каталін Поллоі

Технічне редагування та верстка: *Олександр Добош, Ласло Вездел та Вівієн Товт*

Коректура: *Лідіко Гріца-Варцаба, Лідіко Греба та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівієн Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опайої Черє Яноша при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини.



Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (палітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Автори, 2024

© Редактори, 2024

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 2024

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN**

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet



II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász
2024

ETO 370:061.3

K-95

A kiadvány a 2023. március 30-31-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke által rendezett *Krizishelyzetek hatása és kibívásai az oktatásban* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások szerkesztett anyagát tartalmazza.

Nyomtatott és elektronikus formában (PDF-fájlformátumban) történő kiadásra javasolta
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2024. január 25., 1. számú jegyzőkönyv).

Kiadásra előkészítette a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke.

Szerkesztette:

Berghauer-Olasz Emőke, Hutterer Éva, Greba Ildikó és Pally Katalin

Műszaki szerkesztés és tördelés: *Dobos Sándor, Vezsdel László és Tóth Vivien*

Korrektúra: *Grižša-Varcaba Ildikó, Greba Ildikó és Lizák Katalin*

Borítóterv: *Tóth Vivien*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felel:

Dobos Sándor (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlegének vezetője)

A kötetben található tanulmányokat a konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

**A konferenciát és a kiadvány megjelentetését
Magyarország kormánya támogatta**



Kiadó: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (cím: 90 202, Beregszász, Kossuth tér 6. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Nyomdai munkálatok: „RIK-U” Kft. (cím: 88 006 Ungvár, Kárpáti Ukrajna u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (keményfedelű)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© A szerzők, 2024

© A szerkesztők, 2024

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2024

FERENC RAKOCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

**CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION**

International Academic Conference
Berehove, 30-31 March 2023

Selected papers



Transcarpathian Hungarian College
Berehove
2024

UDC 370:061.3

K-95

The publication contains materials of the international academic conference on *Challenges and Effects of Crisis Situations on Education*, organised by the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in Berehove on 30–31 March 2023.

Recommended for publication in printed and electronic form (PDF file format)
by the Academic Council of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education (record No. 1 of January 25, 2024)

This volume of conference materials has been prepared by
the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education
and Management of Educational Institutions and the Division of Publishing
of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Edited by:

Emőke Berghauer-Olasz, Éva Hutterer, Ildikó Greba and Katalin Pally

Technical editing and pagination: *Sándor Dobos, László Vezsdel and Vivien Tóth*

Proof-reading: *Ildikó Gricza-Varcaba, Ildikó Greba and Katalin Lizák*

Cover design: *Vivien Tóth*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing:

Sándor Dobos (head of the Division of Publishing of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education)

Selected papers were proofread by the Scientific Board
of the international academic conference.

Authors are responsible for the content of the conference materials.

**The conference and the publication of selected papers
sponsored by the government of Hungary.**



Publishing: Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address:
Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Printing: “RIK-U” LLC (Address: Carpathian Ukraine Street 36, 88006 Uzhhorod, Ukraine.
E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (hardback)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Authors, 2024

© Editors, 2024

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2024

A KONFERENCIA TUDOMÁNYOS TANÁCSA

- Dr. habil. Bárczi Zsófia egyetemi docens, dékán** – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-Európai Tanulmányok Kara (Szlovákia)
- Prof. Dr. Bida Olena egyetemi tanár, tanszékvezető** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Csernicskó István egyetemi tanár, az MTA tagja, rektor** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna)
- Dr. Grabovac Beáta rendkívüli egyetemi tanár** – Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar (Szerbia)
- Prof. Dr. med. Grezsa Ferenc címzetes egyetemi tanár** – Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Továbbképző Központ (Magyarország)
- Dr. habil. Hanák Zsuzsanna egyetemi docens, intézetvezető** – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pszichológia Intézet (Magyarország)
- Dr. habil. Híves-Varga Aranka egyetemi docens, intézetvezető** – Pécsi Tudományegyetem, Neveléstudományi Intézet (Magyarország)
- Prof. Dr. Komár Olga egyetemi tanár** – Pavlo Ticsina Umányi Állami Pedagógiai Egyetem, Az Elemi Iskolai Oktatás Módszertana és Innovációs Technológiák Tanszék (Ukrajna)
- Dr. habil. Lidia Marszałek** – Mazóviai Akadémia, Plock (Lengyelország)
- Dr. Orosz Ildikó főiskolai docens, elnök** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna)
- Prof. Dr. Osadchenko Inna egyetemi tanár** – Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Szociális Munka és Rehabilitáció Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Prima Raisza egyetemi tanár** – Leszja Ukrajinka Volinyi Nemzeti Egyetem, Az Elemi Iskolai Oktatás Elmélete és Módszertana Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Pusztai Gabriella egyetemi tanár, az MTA tagja, intézetvezető** – Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet (Magyarország)
- Prof. Dr. Tóth Péter egyetemi tanár** – Selye János Egyetem, Neveléstudományi Tanszék (Szlovákia)

НАУКОВА РАДА КОНФЕРЕНЦІЇ

Барці Жофія, доктор габілітований, доцент, декан факультету центральноєвропейських студій Університету Костянтина Філософа в Нітрі (Словакія)

Біда Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

Ганак Жужанна, доктор габілітований, доцент, директор інституту психології Католицького університету імені Кароля Естергазі (Угорщина)

Гівеш-Варга Аранка, доктор габілітований, доцент, директор інституту освітніх, педагогічних наук Печського університету (Угорщина)

Грабовац Беата, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальних і гуманітарних наук Новосадського університету (Сербія)

Грежа Ференц, психіатр, професор інституту післядипломної психологічної освіти Реформатського університету імені Гашпара Каролі, Інститут психології (Угорщина)

Комар Ольга Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)

Маршалек Лідія, доктор габілітований, професор Мазовецької академії в Плоцьку (Польща)

Орос Ільдико Імріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, президент Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

Осадченко Інна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Україна)

Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (Україна)

Пустаї Габрієлла, доктор педагогічних наук, професор, член Угорської академії наук (УАН), директор інституту освіти і культури Дебреценського університету (Угорщина)

Товт Петер, доктор педагогічних наук, професор кафедри освітніх, педагогічних наук Університету імені Яноша Шее (Словаччина)

Черничко Степан Степанович, доктор гуманітарних наук, професор, член Угорської академії наук (УАН), ректор Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

SCIENTIFIC COUNCIL OF THE CONFERENCE

Zsófia Bárczi, DSc, professor, dean – Constantine the Philosopher University in Nitra, Fakulte stredoeurópskych štúdií (Slovakia)

Olena Bida, DSc, professor, head of department – Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions (Ukraine)

István Csernicsekó, DSc, professor, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) rector – Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Ukraine)

Beáta Grabovac, PhD, associate professor – University of Novi Sad, Hungarian Language Teacher Training Faculty, Faculty of Social and Human Sciences (Serbia)

Ferenc Grezsa MD, honorary professor – Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Institute of Psychology (Hungary)

Zsuzsanna Hanák, DSc, professor, director of institute – Eszterházy Károly Catholic University, Institute of Psychology (Hungary)

Aranka Híves-Varga, DSc, professor, director of institute – University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Hungary (Hungary)

Olha Komar, DSc, professor, head of department – Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Department of professional methods and innovative technologies in primary school (Ukraine)

Lidia Marszałek, DSc, professor – Akademia Mazowiecka w Plocku (Poland)

Ildikó Orosz, PhD, associate professor, president – Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Ukraine)

Inna Osadchenko, DSc, professor – National University of bioresources and nature management of Ukraine, Department of social work and rehabilitation (Ukraine)

Raisa Prima, DSc, professor, head of department – Lesya Ukrainka Volyn National University, Department of Theory and Methodology of Primary Education (Ukraine)

Gabriella Pusztai, DSc, professor, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) director of institute – University of Debrecen, Institute of Educational Studies and Cultural Management (Hungary)

Péter Tóth, DSc, professor – J. Selye University, Faculty of Education (Slovakia)

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

<i>Empirikus és neveléstörténeti kutatások eredményei / Результати емпіричних та історико-педагогічних досліджень / Results of empirical and educational historical research</i>	19
<i>Boldizsár Boglárka – Cseri Kinga – Sipos Judit: MAGYAR ÉS SZLOVÁK EGYETEMISTÁK TANULÁSI ÉS ÉLETVITELI VÁLTOZÁSAINAK VIZSGÁLATA A VILÁGJÁRVÁNY IDEJÉN</i>	21
<i>Csoóri Zsófia: A KÁRPÁTALJAI TANÍTÓKÉPZÉS SZERVEZÉSI ÉS PEDAGÓGIAI ALAPJAI A CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG IDEJÉN (1919–1938)</i>	35
<i>Inántsý-Pap, Ágnes – Szilágyi, Barnabás: THE SEARCH FOR GREEK CATHOLIC IDENTITY THROUGH UPBRINGING AND EDUCATION</i>	47
<i>Kinczerová Adriana – Szabó L. Dávid: A PANDÉMIA HATÁSA AZ ERASMUS+ MOBILITÁSOKRA A SELYE JÁNOS EGYETEMEN</i>	55
<i>Molnár, Nikoletta: TEACHER-STUDENT COMMUNICATION CHARACTERISTICS AND THE CRISIS SITUATION</i>	67
<i>Pallay Katalin – Nagy-Füzesséry Bernadett: A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA ÉS AZ UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM MAGYAR HALLGATÓI KÖZÖTTI TÁRSAS KAPCSOLATOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS EZEK HATÁSA A KÉT INTÉZMÉNY HALLGATÓINAK EREDMÉNYESSÉGÉRE</i>	77
<i>Szabó L. Dávid – Sýkora Hernády Katalin: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA MEGJELENÉSE A SZLOVÁKIAI ÉS A MAGYARORSZÁGI ÁLTALÁNOS ISKOLÁS OLYAN PEDAGÓGIAI DOKUMENTUMOKBAN, AMELYEK A DUALIZMUS KORSZAKÁVAL FOGLALKOZNAK</i>	101
<i>Szalay Ignác: A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ELŐTTI MAGYAR KÖZÉPISKOLAI TÖRTÉNELEMKÖNYVEK ILLUSZTRÁCIÓI</i>	111
<i>Varga, Aranka: VULNERABLE GROUPS IN CRISIS SITUATIONS: HOW TO SUPPORT ROMA STUDENTS' COPING STRATEGIES</i>	119
<i>Vincze Tamás András: MAGYAR ARISZTOKRATA HÖLGYEK PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGE A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN</i>	129

<i>Oktatásszervezési és távoktatási tapasztalatok / Досвід організації освітнього процесу та дистанційного навчання / Educational management and distance learning experiences</i>	137
<i>Andl, Helga – Laki, Tamásné: "WE ARE IN THIS TOGETHER" – DISTANCE LEARNING EXPERIENCE IN SMALL SCHOOLS IN A PANDEMIC IN SPRING 2021</i>	139
<i>Андрусик Павло: ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	151
<i>Bernhardt, Renáta: SECONDARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON DIGITAL EDUCATION IN RELATION TO ON-LINE OPPORTUNITIES IN HIGHER EDUCATION</i>	157
<i>Чичук Антоніна – Кучай Олександр – Гуттерер Єва – Візавер Вікторія: НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ І ВОЄННОГО СТАНУ</i>	167
<i>Dezső, Renáta Anna: "ALL'S WELL THE END'S WELL"? CHALLENGES AND LESSONS LEARNT OF AN INTERNATIONAL PEDAGOGY BACHELOR PROGRAM INTRODUCED IN THE MIDDLE OF THE COVID 19 PANDEMIC</i>	173
<i>Dudás János – Holovács József: ONLINE INFORMÁCIÓS RENDSZER KÉSZÍTÉSE AZ OKTATÁSI FOLYAMATOK ADMINISZTRÁLÁSÁRA A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA RÉSZÉRE</i>	183
<i>Furcsa, Laura: PERCEIVED BENEFITS OF ONLINE ORAL EXAMINATIONS AT UNIVERSITIES</i>	191
<i>Fábián Márta – Bárány Erzsébet – Lechner Ilona – Huszti Ilona: A RÁKÓCZI-FŐISKOLA HALLGATÓINAK ATTITÚDJE A (NYELV)TANULÁSHOZ A TÁVOKTATÁS SORÁN</i>	199
<i>Kecskés Judit: KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK A MAGYAR ALAPSZAKOS KÖZÖS KÉPZÉS FINNUGOR NÉPEK ÉS NYELVEK C. TÁRGYÁNAK OKTATÁSÁBAN</i>	215
<i>Magyar, Ágnes: HOW HAVE SECONDARY SCHOOL STUDENTS EXPERIENCED DIGITAL WORK SCHEDULES?</i>	225
<i>Prescott-Pickup, Francis J: DISTANCE LEARNING DURING THE COVID-19 PANDEMIC: THE EXPERIENCE OF STUDENTS IN A LARGE HUNGARIAN UNIVERSITY</i>	235
<i>Прядко Олександр: ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ</i>	247

<i>Oktatástechnológiai innovációk / Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі / Innovative educational technologies</i>	251
<i>Árva, Valéria – Márkus, Éva – Trentinné Benkő, Éva: APPLICATION OF EARLY LANGUAGE TEACHING METHODOLOGY IN DIGITAL EDUCATION. A RESEARCH PROJECT BY THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES AND THE FACULTY OF PRIMARY AND PRESCHOOL EDUCATION, EÖTVÖS LORÁND UNIVERSITY</i>	253
<i>Baksa Adrien – Sztojka Mirosláv: A PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS TANÍTÁSA-TANULÁSA MATEMATIKA-ÓRÁN</i>	267
<i>Csucska Petra – Csopák Éva: AZ OLVASÁS IRÁNTI ATTITŰD VIZSGÁLATA AZ ESZENYI BÁZISISKOLA ALSÓ TAGOZATOS TANULÓINAK KÖRÉBEN</i>	275
<i>Jaskóné Gácsi, Mária: GAMIFICATION – TESTS OF STRENGTH IN THE DIGITAL SPACE FROM AN EDUCATOR'S PERSPECTIVE</i>	283
<i>Gonda, Zsuzsa: THE FEATURES OF TEACHING METHODS IN ONLINE HUNGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS DURING PANDEMIC</i>	295
<i>Гікоб Андрія: РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ</i>	307
<i>Molnár, Ákos – Prisztočka, Gyöngyvér: THE POSSIBILITY OF A NEW TREND IN THE TEACHING OF PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOLS</i>	313
<i>Nagy Béla: A GENETIKA ONLINE OKTATÁSÁNAK SAJÁTOS-SÁGAI</i>	327
<i>Nagy-Kolozsvári, Enikő – Fábrián, Márta – Huszti, Ilona: USING GAMES IN THE YOUNG LEARNER ENGLISH CLASSROOM IN TRANSCARPATHIA</i>	333
<i>Papp, Beáta: HUNGARIAN-ITALIAN BILINGUAL EDUCATION IN THE LIGHT OF PUBLIC EDUCATION POLICY</i>	343
<i>Papp Gabriella: ONLINE FELÜLETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA OKTATÁSSZERVEZÉS ÉS E-TEST SZERKESZTÉSE CÉLJÁBÓL</i>	351
<i>Tadeyeva Maria – Tadeyev Petro – Pávlovics Judit: INNOVÁCIÓS TECH- NOLÓGIÁK FEJLŐDÉSE A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN</i>	359

<i>Szabó L. Dávid: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA DIGITÁLIS FELADATOKKAL VALÓ FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 7. ÉVFOLYAMÁN A DUALIZMUS KORSZAKÁNAK TANÍTÁSÁKOR</i>	367
<i>Az ukrainai oktatás helyzete a pandémia és a háborús körülmények között / Стан освіти в Україні в умовах пандемії та війни / The educational situation in Ukraine during the pandemic and war</i>	379
<i>Борисюнок Максим: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	381
<i>Васютіна Тетяна: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»</i>	387
<i>Височан Леся: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ</i>	395
<i>Джандя Галина: ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	401
<i>Дзямко Вікторія – Дзямко Віталій: ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	405
<i>Золотаренко Тетяна: ДОСВІД ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У НОРВЕГІЇ</i>	411
<i>Кіт Галина: НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ОРІЄНТАЦІЯ НА ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	417
<i>Коломісць Дмитро – Івашкевич Євген – Тертична Таїсія: РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ</i>	425
<i>Лазаренко Наталія – Коломісць Алла – Жовнич Олесь: МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ</i>	431
<i>Орос Ільдико – Біда Олена – Кучай Тетяна: ОСВІТА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	435

<i>Осердчук Ольга</i> : ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСТВА ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ З МЕТОЮ ЯКІСНОГО МОНІТОРИНГУ	443
<i>Силадій Іван – Маринець Надія</i> : ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГЛОБАЛЬНОГО ВИМІРУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	449
<i>Хижняк Інна</i> : ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	455
<i>Чопак Єва</i> : МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	463
<i>Шука Галина</i> : ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЗА ВИБОРОМ.....	469
<i>Inklúzió – lelki egészség – egészség tudatosság – perspektívák / Інклюзія – психічне здоров'я – усвідомлене ставлення до здоров'я – перспективи / Inclusion – mental health – health awareness – perspectives.....</i>	477
<i>Атрощенко Тетяна</i> : ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	479
<i>Berghauer-Olasz Emőke</i> : MENTÁLHIGIÉNÉS TÁMOGATÓ CSOPORT LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN.....	485
<i>Biró Brigitta</i> : RAJZFEJLŐDÉSI SAJÁTOSÁGOK ÓVODÁS- ÉS KISISKOLÁSKORBAN	497
<i>Bús Ágnes – Bús Éva – Kovács-Bogya Tünde – Szántainé Baráth Anita</i> : SZEREPKONFLIKTUSOK A FELSŐOKTATÁSBAN A PANDEμία IDEJÉN	507
<i>Ceglédi Tímea – Fekete Dorottya – Pusztai Gabriella</i> : ÉRTÉKEK A REZILIENS PEDAGÓGUSOK ÉLETÚTJAIBAN.....	517
<i>Csebil Anikó</i> : TESTI ÉS LELKI EGÉSZSÉG, SPORTOLÁSI SZOKÁSOK A FŐISKOLAI CAMPUSON A PANDEμία IDŐSZAKÁBAN.....	523
<i>Erdei, Róbert</i> : A PROGRAMME TO FOSTER RESILIENCE AMONG KINDERGARTEN CHILDREN.....	531
<i>Гребя Ілдіко – Шелельо Тетяна – Гаврилюк Ілона</i> : БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА ЙОГО РОЗВИТОК	539

<i>Hanák Zsuzsanna</i> : ÁLLAPOT- ÉS VONÁSSZORONGÁS VIZSGÁLATA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN.....	545
<i>Kiss Magdaléna</i> : TANÁRI ATTITŰD A VAKOK OKTATÁSÁBAN.....	553
<i>Kondé Zoltán – Kovács Judit</i> : A COVID-TAPASZTALATOK ÖSSZEFÜGGÉSE A COVIDDAL KAPCSOLATOS IMPLICIT BEÁLLÍTÓDÁSOKKAL.....	561
<i>Kós Nóra</i> : KRÍZISHELYZETBEN ADÓDÓ TRAUMA TERÁPIÁJA.....	571
<i>Lestyán Erzsébet</i> : KRÍZISHELYZETEK MEGOLDÁSA PEDAGÓGIAI MÓDSZEREKKEL	579
<i>Михайлович Кристина</i> : ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ УГОРЩИНИ.....	587
<i>Пісняк Валентина</i> : ІНКЛЮЗІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ПІДТРИМАТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	593
<i>Sándor Zita</i> : COVID–19-JÁRVÁNY MEGÉLÉSE ÉS BIOPSZICHOSZOCIÁLIS HATÁSA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN	599
<i>Simon Gabriella</i> : AZ ONLINE OKTATÁS HATÁSAI A PANDÉMIA ALATT, LEHETŐSÉGEINK.....	615
<i>Sütő Éva</i> : TÁPLÁLKOZÁSI SZOKÁSOKAT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK KISISKOLÁSKORBAN A PANDÉMIA IDEJE ALATT.....	625
<i>Sýkora Hernády Katalin – Horváth Kinga – Pribéck László – Szabó L. Dávid</i> : A TÁVOKTATÁS HATÁSA A TANÁRI ÉNHATÉKONYSÁGRA	635

COVID–19-JÁRVÁNY MEGÉLÉSE ÉS BIOPSZICHOSZOCIÁLIS HATÁSA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN

Sándor Zita

*Gál Ferenc Egyetem Egészség- és Szociális Tudományi Kar
sander.zita@gfe.hu*

Bevezetés

A 2019 végén megjelenő Covid–19-járvány számos változást hozott az emberek mindennapjaiban. A folyamatosan változó járványügyi intézkedések, korlátozások, valamint a betegségtől való félelem nagyfokú alkalmazkodásra kényszerítette a lakosságot. Az elmúlt években számos nagyobb volumenű kutatás született, melyek kimutatták, hogy a pandémia időszakában jelentősen megnövekedett a szorongásos és hangulatzavarok aránya, valamint romlott a lakosság lelki és testi egészsége (Hossani et al 2020; Mc Bride et al 2021).

A lakosság egy sérülékeny csoportját képezték a felsőoktatásban tanuló hallgatók, ugyanis virushelyzetben a teljes lakosságot érintő korlátozásokon túl alkalmazkodniuk kellett a digitális oktatás kihívásaihoz is. Vizsgálati eredmények szerint a hallgatók számára nehézséget jelentett a jelenléti oktatásról való átállás, a lezárások ideje alatt az otthonukban folytatott tanulás, annak megszervezése (Rodríguez-Planas 2021). Jellemzően a tanulásra fókuszálást élték meg nehézségként, de problémát jelentett a digitális eszközök használata és a tananyag önálló elsajátítása (Birmingham et al. 2021; García–Morales, Garrido–Moreno, Martín–Rojas 2021). Összességében akadályozottnak élték meg a tanulmányaikkal való előrehaladás megszervezését (Rodríguez–Planas 2021).

A lezárások és a jelenléti oktatás szünetelése kedvezőtlenül hatott a hallgatók társas kapcsolataira is. Megjelent esetükben a szociális izoláció, a magányosság érzése, csökkent a társas tér résztvevőivel folytatott kapcsolattartás, társas hálójukban kedvezőtlen változás volt megfigyelhető (Labrague–Santos et al. 2021; Elmer–Mepham 2020). Szociális változások terén fontos továbbá kiemelni az egzisztenciális problémák megjelenését, az anyagi bizonytalanságot, a munkahely elvesztését, vagy az attól való félelmet (Soria–Horgos et al. 2022). Ez egyaránt érintette a nappali és levelező tagozaton tanulókat. A nappali tagozaton tanuló diákok közül egyrészt sokan a tanulmányaik végzése mellett diákmunkát folytattak, mely veszélybe került a lezárások miatt, másrészt a szülők munkahelyi instabilitása, esetleges keresésképtelensége direkt módon befolyásolta a hallgatók anyagi helyzetét.

A szociális változásokon túl a vírushelyzet negatívan hatott a felsőoktatásban tanulók életmódjára és életvitelére (Buizza–Bazzoli 2022). Jellemzően megfigyelhető volt a mozgástevékenység csökkenése, ezzel egyidejűleg az ülő tevékenység idejének növekedése. Emelkedett továbbá a képernyő előtt töltött idő (tv, internethasználat). Negatív változás volt megfigyelhető a táplálkozásban, illetve a diéta követésében, továbbá megnőtt az alkoholfogyasztás aránya is.

Nemzetközi kutatások eredményei alapján a pandémia időszaka alatt a hallgatókat emelkedett distressz és szorongásszint jellemezte (Son et al. 2020; Wang et al. 2020; Birmingham al 2021), megnőtt a depressziós tünetek előfordulási aránya is (Wang et al. 2020). Sok hallgatónál jelentkezett alvászavar, mely kedvezőtlenül hatott az életminőségükre (Buizza–Bazzoli 2022).

A témában zajló vizsgálatok azonban felhívják arra a figyelmet, hogy a vírushelyzet következtében kialakuló változások szubjektív megélésében, és az azokra adott esetleges maladaptív lelki reakcióban szerepet játszhat a koronavírusról alkotott szubjektív betegségkép, a személyek betegséggel kapcsolatos tudatos és kevésbé tudatos kognícióit, ismereteit és érzéseit sűrítő egyedi betegségrepresentáció. Vizsgálati eredmények szerint ugyanis a koronavírussal kapcsolatos betegségrepresentációk szignifikánsan összefüggnek a pszichés distresszrel a felnőtt lakosság körében (Karademas–Thomadakis 2023). Egy tanulók körében végzett vizsgálatban pedig a betegségpercepció és a mentális egészség között találtak összefüggést. (Aqueel et al. 2022). A fenti eredmények arra utalnak, hogy érdemes feltárni a személyek koronavírussal kapcsolatos kognícióit, ugyanis azok – mint ahogy azt egyéb szomatikus betegségek esetében kimutatták (e.g. Petrie, Weinman 2012) – befolyásolhatják a páciensek jóllétét és a stresszorokhoz való adaptációját.

Jelen tanulmányban négy felsőoktatásban tanuló hallgató esetének bemutatásával kerül illusztrálásra, milyen negatív hatásait élték meg a felsőoktatásban tanulók a koronavírus-járványnak, valamint, hogy milyen érzelmi és kognitív reprezentációkkal rendelkeznek a koronavírussal kapcsolatban. Az esetismertetések célja annak bemutatása, hogy a vizsgálatban részt vevő hallgatók mennyire eltérő betegségpercepcióval rendelkeznek a koronavírussal kapcsolatban, felhívva a figyelmet a betegségről alkotott kép szubjektív vetületeire. További célja a betegségrepresentációk vizsgálati módszereinek lehetséges demonstrálása.

Anyag és módszer

Az adatfelvétel a Gál Ferenc Egyetem Egészség- és Szociális Tudományi Karának hallgatói körében történt Gyulán 2021 októbere és decembere között, a digitális oktatásról való átállást követő első jelenléti oktatásban folytatott

szemeszterben. A vizsgálatba 50 fő nappali és levelező tagozatos hallgató került bevonásra (Szociális munka BA, Egészségügyi szervező BsC, Óvodai és iskolai szociális segítő képzésen tanuló hallgatók). Az 50 fős mintából jelen tanulmányba 4 fő került kiválasztásra.

A kutatásban való részvétel önkéntes volt, cserébe ellenszolgáltatásban nem részesültek. A hallgatók a vizsgálat előtt informált beleegyező nyilatkozatot tölthettek ki. A vizsgálat során a kutatásetikai szabályok betartásra kerültek.

Az adatfelvétel során a résztvevők elsőként demográfiai kérdéseket választottak meg, majd koronavírus-fertőzésben, valamint társbetegségben való érintettségéről gyűjtöttünk adatot. A Covid-19 hallgatókra gyakorolt hatását egyrészt a Betegségteher Index segítségével mértük fel (Illness Intrusiveness Rating Scale, Devins et al. 1993; Novák 2004), mely a Covid-19 következtében esetlegesen fellépő változásokat tárta fel az élet különböző területein (13 item, skálaértékek: 1-7). Ezt az eredményt kiegészítettük a Rövidített betegségpercepció kérdőív (B-IPQ, Broadbent et al. 2006; Látos–Lázár et al. 2021) betegség hatása alszkálájával (skálaértékek: 0-10).

A koronavírussal kapcsolatos érzelmi és kognitív reprezentációkat egyrészt egy saját összeállítású 9 ítemet tartalmazó kérdéssorral mértük fel (skálaértékek: 0–4). Kvalitatív adatként metaforaanalízist („a koronavírus olyan, mint”), valamint a betegség jellemzését kértük a résztvevőktől. Továbbá felvettük a PRISM-D tesztet és annak utótesztjét, mely a betegséggel kapcsolatos reprezentációkon túl alkalmas az élettér fontos tényezőinek, és az azokkal kapcsolatos kognícióknak, valamint érzelmi viszonyulásoknak a feltárására (Sándor et al. 2020). Korábbi vizsgálatunk alapján alkalmas a koronavírussal kapcsolatos reprezentációk feltárására is (Sándor 2022). A teszten a megjelenített betegségkör mérete a betegségeprezentációra, az én-körtől való távolsága a betegségteherre és a betegségtől való szenvedésre utal, az utóteszt válaszai (Mit jelent az Ön számára a betegség?) pedig a betegség megélésével kapcsolatos kvalitatív információkat nyújtanak.

Esetbemutató

1. eset

47 éves, városban élő, szakközépiskolai érettségivel rendelkező nő. Házasság, 3 gyermek édesanyja. Bár az adatfelvétel időpontjáig nem esett át koronavírus-fertőzésen, és a családjában a betegségből adódó veszteségeket nem tapasztalt, szociális szférában dolgozó segítő szakemberként munkája során több ellátottját veszítette el Covid-fertőzés miatt. Emiatt nem meglepő, hogy a

koronavírussal kapcsolatos reprezentációi alapvetően negatívak. A kapcsolódó kérdőív eredményei alapján elmondható, hogy a vizsgálati személy teherként, negatív változásként, veszteségként, ellenségként és büntetésként élte meg a betegséget, ugyanakkor a kissé pozitívabb reprezentáció, a kihívás is megjelent válaszában. Érzelmi reprezentációk terén a nagyfokú feszültség jelent meg válaszában. (1. táblázat).

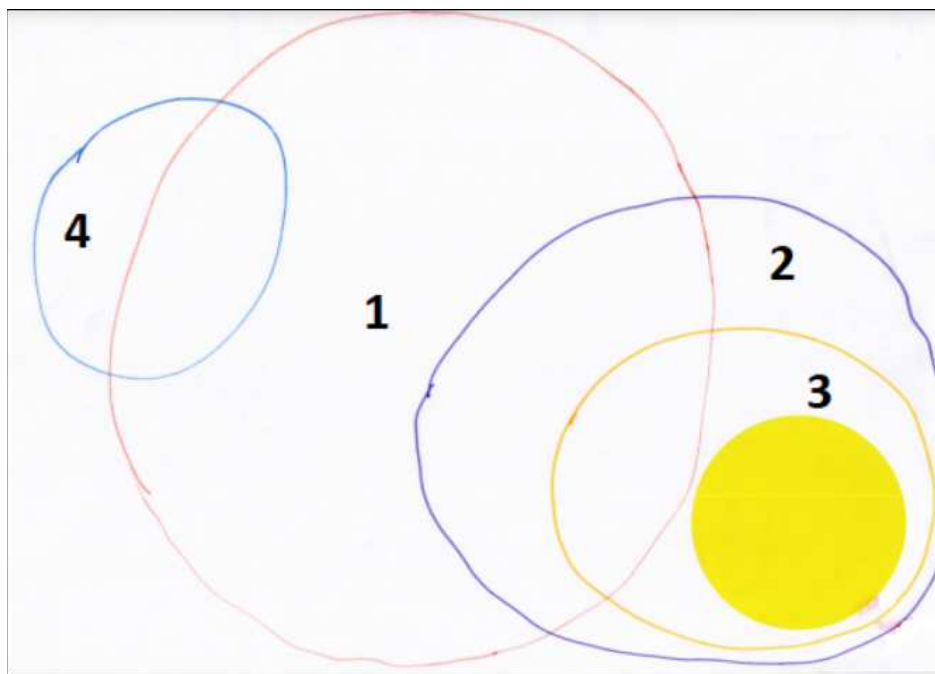
1. táblázat. 1. eset koronavírussal kapcsolatos érzelmi és kognitív reprezentációkat feltáró skálájának válaszai

A Covid-19...	egyáltalán nem értek egyet	kismértékben értek egyet	egyet is értek, meg nem is	inkább egyetértek	teljes mértékben egyet értek
Feszültséget okoz számomra	0	1	2	3	4
Terhet jelent számomra	0	1	2	3	4
Pozitív változást hozott az életembe	0	1	2	3	4
Negatív változást hozott az életembe	0	1	2	3	4
Veszteséget jelent számomra	0	1	2	3	4
Kihívást jelent számomra	0	1	2	3	4
Egy ellenség	0	1	2	3	4
Büntetés	0	1	2	3	4
Figyelmeztetés, jelzés	0	1	2	3	4

A metaforaanalízis során a „még nem ismerjük eléggé” választ adta, a betegséget alattomos, rejtélyes és veszélyes ágensként jellemezte. Ezen válaszok szintén negatív reprezentációkra utalnak, melyekben érzékelhető a mögöttes bizonytalanság és fenyegetettség érzés. A PRISM-teszt betegség-representációkra utaló utótesztválasza a „mindennapi élet nehézsége” utal arra, hogy ez a bizonytalansággal és fenyegetéssel járó tényező mindennapjaiban jelen van, és terhet jelent a személy számára.

A fenti eredményekkel összhangban van a PRISM-D rajzteszten megjelenített betegségkör mérete és elhelyezkedése (1. ábra). A személy életterét

szimbolizáló tesztlap jelentős részét uralja ugyanis a betegségkör központi helyen található, és érintkezik az összes többi berajzolt körrel – a családot, a munkahelyet és az egyetemet szimbolizáló körökkel is. Ez az ábrázolás vizuálisan megjeleníti az utótesztben megfogalmazott gondolatokat, vagyis hogy az aktuális életének ténylegesen része a betegség, mintegy ráterhelődik az életének összes területére. Az élettér egyéb tényezői kapcsán pedig pluszfeszültségeket fogalmazott meg a vizsgálati személy az utótesztben. A munkahely megnövekedett terhelést jelent számára, a család kapcsán a sokkal kevesebb minőségi időt, az egyetem kapcsán pedig a félelmet a vizsgaidőszaktól emelte ki.



1. ábra. 1. eset PRISM-D tesztje. (A körök jelentései a következők:
1. koronavírus, 2. munkahely, 3. család, 4. egyetem)

A fenti eredményeket húzza alá a BIPQ-betegség hatása alskálára adott válasz, mely szerint a Covid teljes mértékben hatással van az életére. A betegségteherindex válasza alapján is megállapítható, hogy a koronavírus életének számos területére nagy hatással volt. Nagymértékben befolyásolta egészségét, munkáját, aktív- és passzív pihenését, anyagi helyzetét, családi kapcsolatait, egyéb társas kapcsolatait, önfejlesztését és közösségi tevékenységeit (2. táblázat).

2. táblázat. 1. eset betegségteher-index válaszai

Egészség	1	2	3	4	5	6	7
Táplálkozás	1	2	3	4	5	6	7
Munka	1	2	3	4	5	6	7
Aktív pihenés	1	2	3	4	5	6	7
Passzív pihenés	1	2	3	4	5	6	7
Anyagi helyzet	1	2	3	4	5	6	7
Párjához fűződő viszony	1	2	3	4	5	6	7
Nemi élet	1	2	3	4	5	6	7
Családi kapcsolatok	1	2	3	4	5	6	7
Egyéb társas kaps.	1	2	3	4	5	6	7
Önfejlesztés	1	2	3	4	5	6	7
Vallásos élet	1	2	3	4	5	6	7
Közösségi tevékenységek	1	2	3	4	5	6	7

2. eset

26 éves, párkapcsolatban élő, felsőfokú szakképesítéssel rendelkező, házas, aktív dolgozó nő. Az adatfelvételt megelőzően 10 hónappal esett át enyhe tünetekkel koronavírus-fertőzésen. Post-Covid tünetekben ízlés- és szaglás-változást tapasztalt. Alapbetegségként inzulinrezisztenciában szenved.

A vizsgálati személy betegségrepresentációi alapvetően inkább negatívnak tekinthetők. A betegség szubjektív jelentését mérő kérdőív eredményei alapján a személy számára a koronavírus feszültséget, terhet, negatív változást és veszteséget jelent (3. táblázat). Ugyanakkor megjelent a betegség kihívásként, valamint jelzéseként való interpretációja is. Metafora-analízis eredményeként az „olyan ez a betegség, mint” kérdésre az alábbi választ adta: „Mintha egy film lenne. Hihetetlen. Az emberek életét változtatja meg gyökeresen.” A betegséget az alábbi tulajdonságokkal jellemezte: kiszámíthatatlan, veszélyes, feszültségkeltő.

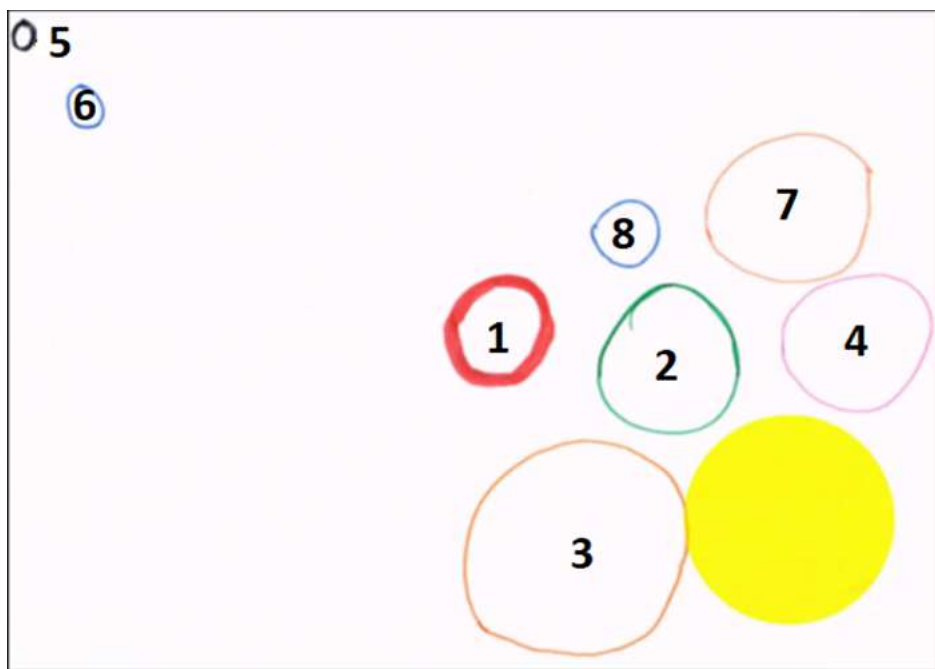
3. táblázat. 2. eset koronavírussal kapcsolatos érzelmi és kognitív reprezentációkat feltáró skálájának válaszai

A Covid-19...	egyáltalán nem értek egyet	kismértékben értek egyet	egyet is értek, meg nem is	inkább egyetérték	teljes mértékben egyet értek
Feszültséget okoz számomra	0	1	2	3	4
Terhet jelent számomra	0	1	2	3	4
Pozitív változást hozott az életembe	0	1	2	3	4

A 3. táblázat folytatása

A Covid-19...	egyáltalán nem értek egyet	kismértékben értek egyet	egyet is értek, meg nem is	inkább egyetértek	teljes mértékben egyet értek
Negatív változást hozott az életembe	0	1	2	3	4
Veszteséget jelent számomra	0	1	2	3	4
Kihívást jelent számomra	0	1	2	3	4
Egy ellenség	0	1	2	3	4
Büntetés	0	1	2	3	4
Figyelmeztetés, jelzés	0	1	2	3	4

A személy PRISM-D tesztjének vizuális elemzése alapján elmondható, a betegséget szimbolizáló piros kör a személy énjét szimbolizáló sárga körtől kissé messzebb található, mely azt sugallja, hogy aktuálisan nem okoz a személy számára nagymértékű szenvedést (2. ábra).



2. ábra. 2. eset PRISM-D tesztje. (A körök jelentései a következők:

1. koronavírus, 2. párcapcsolat, 3. gyermekvállalás, 4. család,
5. munka, 6. iskola, 7. jövőtervezés, 8. énidő)

Az ént és a koronavírust szimbolizáló kör közé mindegy védővonalként beékelődnek egyéb körök, úgymint a párkapcsolat (zöld színnel, mely az utóteszt alapján biztonságérzetet, nyugalmat és szeretetet jelent), a család (rózsaszín, kölcsönös szeretet), valamint a gyermekvállalás mint terv, vágy (narancssárga). Ugyanakkor a fenti narancssárga kör, mely a jövőtervezést jelző kör utótesztjében megjelenik a koronavírus jövőképre gyakorolt negatív hatása (jövőkép: fontos, azonban szorongást kelt, hogy a járványhelyzet miatt nehéz tervezni).

A betegség-kör méretét tekintve ugyan kicsinek tekinthető – az én-körhöz és a társas támogató körökhöz viszonyítva, mely a megküzdés szempontjából kedvezőnek tekinthető, ugyanakkor az utóteszt válaszaiban megjelennek negatív betegségpercepcióra utaló választartalmak. A Mít jelent az Ön számára a betegség? kérdésre az alábbi választ kaptuk: „veszély, fenyegetettség érzése”, mely egyértelműen a betegséggel kapcsolatos negatív érzelmi reprezentációkról árulkodik.

B-IPQ eredményei alapján a betegség komoly hatással van az életére (10-es érték). A betegségteher-index alapján a táplálkozását, családon kívüli társas kapcsolatait, önfejlesztését és közösségi tevékenységeit befolyásolta a vírushelyzet (4. táblázat).

4. táblázat. 2. eset betegségteher-index válaszai

Egészség	1	2	3	4	5	6	7
Táplálkozás	1	2	3	4	5	6	7
Munka	1	2	3	4	5	6	7
Aktív pihenés	1	2	3	4	5	6	7
Passzív pihenés	1	2	3	4	5	6	7
Anyagi helyzet	1	2	3	4	5	6	7
Párjához fűződő viszony	1	2	3	4	5	6	7
Nemi élet	1	2	3	4	5	6	7
Családi kapcsolatok	1	2	3	4	5	6	7
Egyéb társas kapcs.	1	2	3	4	5	6	7
Önfejlesztés	1	2	3	4	5	6	7
Vallásos élet	1	2	3	4	5	6	7
Közösségi tevékenységek	1	2	3	4	5	6	7

Egészségét, munkáját, aktív és passzív pihenését, anyagi helyzetét azonban csak kismértékben, családi- és párkapcsolatát pedig egyáltalán nem befolyásolta.

3. eset

A harmadikként bemutatott eset egy 40 éves, városban élő, szakközépiskolai érettségivel rendelkező férfi. Házas, három gyermek édesapja. Noha az adatfelvétel időpontjáig nem esett át koronavírus-fertőzésen, illetve közvetlen környezetében nem élt meg koronavírushoz köthetően veszteséget, betegséggel kapcsolatos reprezentációi alapvetően negatívak. A reprezentációkat feltáró kérdőív válaszaiban többnyire negatív kognitív reprezentációk jelentek meg, úgymint a betegsége, mint teher, ellenség, figyelmeztetés, negatív változás. Ugyanakkor megjelent a covid kihívásként való interpretálása is (5. táblázat). Érzelmi reprezentációk kapcsán a betegség mint feszültség jelent meg.

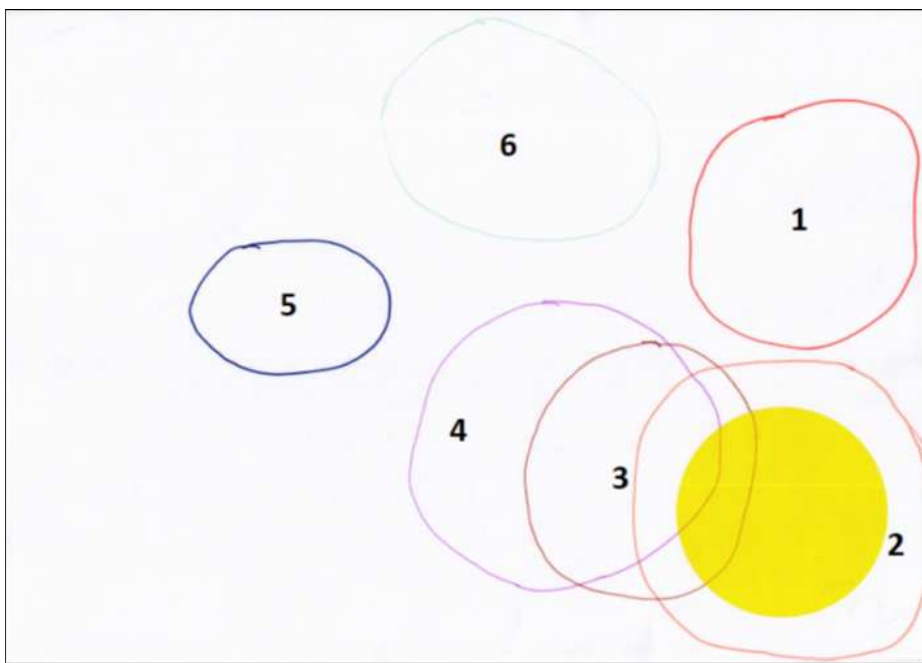
5. táblázat. 3. eset koronavírussal kapcsolatos érzelmi és kognitív reprezentációkat feltáró skálájának válaszai

A Covid-19...	egyáltalán nem értek egyet	kismértékben értek egyet	egyedül is értek meg nem is	inkább egyetértek	teljes mértékben egyet értek
Feszültséget okoz számomra	0	1	2	3	4
Terhet jelent számomra	0	1	2	3	4
Pozitív változást hozott az életembe	0	1	2	3	4
Negatív változást hozott az életembe	0	1	2	3	4
Veszteséget jelent számomra	0	1	2	3	4
Kihívást jelent számomra	0	1	2	3	4
Egy ellenség	0	1	2	3	4
Büntetés	0	1	2	3	4
Figyelmeztetés, jelzés	0	1	2	3	4

A PRISM-D rajzeszten a betegség-kör bár az én-körön kívül helyezkedik el, ugyanakkor ahhoz közel, és méretét tekintve igen nagy – mely vizuális megjelenítés emelkedett betegségteherre és negatív betegségpercepcióra utal (3. ábra).

Az utóteszt válasza – „szerencsére még nincs nagy szerepe az életemben, de sajnos szerepel benne” – részben ellentmond az ábrázolásnak – hiszen az aktuális élettér jelentős részét foglalja el így is a koronavírus szimbolizáló kör -, azonban a válasz a jövőbeli nagyobb fenyegetésre is utal. Ezen választ amennyiben

kapcsoljuk a metafora-analízis válaszához, mely szerint a Covid olyan, „mint-ha mesterségesen kényszerítették volna”, „alkalmazkodó”, egy jövőben potenciálisan még fenyegetőbb betegség képét láthatjuk.



3. ábra. 3. eset PRISM-D tesztje. (A körök jelentései a következők:
1. koronavírus, 2. baráti társaság, 3. munka, 4. tanulmányaim)

A koronavírus alapvetően azonban eddig is negatív hatással volt a vizsgálati személy életére. Noha a BIPQ-betegség hatása alszkálán 6-os értéket jelölt be, mely szerint összességében nem jelentősen hatott az életére a vírus, a betegségteher-index válasza szerint befolyásolta a munkáját, aktív és passzív pihenését, társas kapcsolatait, önfejlesztését és közösségi tevékenységeit (6. táblázat). A PRISM-D teszt utótesztje alapján pedig befolyásolta az egyetemi tanulmányait is, ugyanis a tanulmányokat szimbolizáló kör utótesztjében az alábbiakat fogalmazta meg: „A vírus miatt néha távol kerül tőlem.”

6. táblázat. 3. eset betegségteher-index válasza

Egészség	1	2	3	4	5	6	7
Táplálkozás	1	2	3	4	5	6	7
Munka	1	2	3	4	5	6	7
Aktív pihenés	1	2	3	4	5	6	7

A 6. táblázat folytatása

Passzív pihenés	1	2	3	4	5	6	7
Anyagi helyzet	1	2	3	4	5	6	7
Párjához fűződő viszony	1	2	3	4	5	6	7
Nemi élet	1	2	3	4	5	6	7
Családi kapcsolatok	1	2	3	4	5	6	7
Egyéb társas kapcs.	1	2	3	4	5	6	7
Önfejlesztés	1	2	3	4	5	6	7
Vallásos élet	1	2	3	4	5	6	7
Közösségi tevékenységek	1	2	3	4	5	6	7

4. eset

Negyedikként egy 55 éves, aktív dolgozó, főiskolai diplomával rendelkező, elvált, egygyermekes édesanya esetét ismertetem. A vizsgálati személy az adatfelvétel idejéig nem esett át koronavírus-fertőzésen, a társas közegében betegséggel kapcsolatos veszteségeket nem élt meg. Társbetegségeként cukorbetegséggel és magasvérnyomás-betegséggel diagnosztizáltak.

A vizsgálati személy alapvetően pozitívabb betegségképpel rendelkezik a koronavírussal kapcsolatban. Erre utalnak egyrészt a betegségpercepciót felmérő kérdőív válaszai is (7. táblázat). A személy számára nem jelent terhet a Covid, nem tekinti sem veszteségnek, sem ellenségnek, sem büntetésnek. Életében valamelyest hozott változást, mind pozitívat, mind negatívat, valamint részben kihívást is hozott számára.

7. táblázat. 4. eset koronavírussal kapcsolatos érzelmi és kognitív reprezentációkat feltáró skálájának válaszai

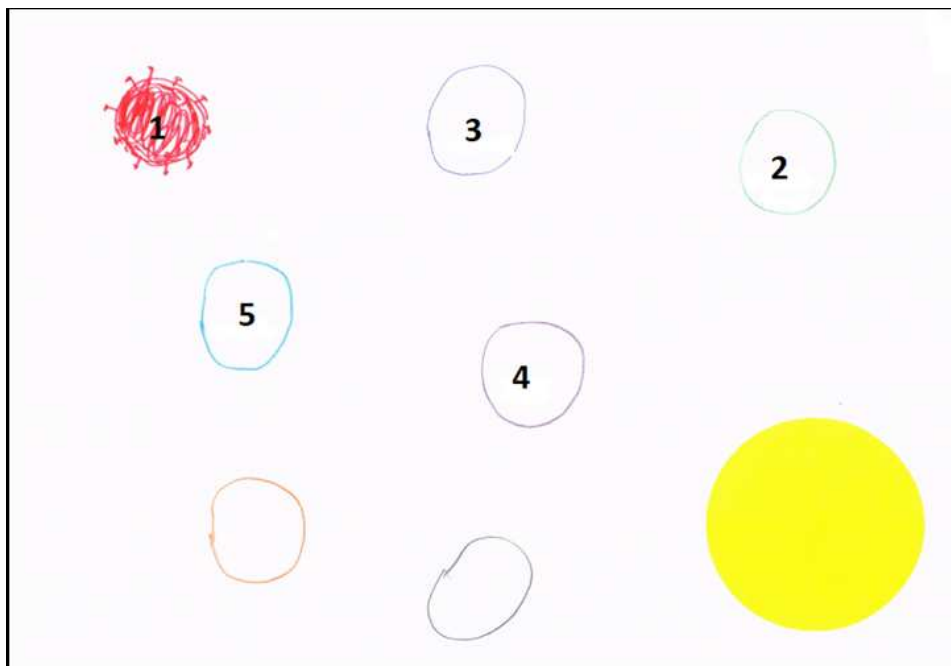
A Covid-19...	egyáltalán nem értek egyet	kismértékben értek egyet	egyet is értek meg nem is	inkább egyetértek	teljes mértékben egyet értek
Feszültséget okoz számomra	0	1	2	3	4
Terhet jelent számomra	0	1	2	3	4
Pozitív változást hozott az életembe	0	1	2	3	4
Negatív változást hozott az életembe	0	1	2	3	4
Veszteséget jelent számomra	0	1	2	3	4
Kihívást jelent számomra	0	1	2	3	4

A 7. táblázat folytatása

A Covid-19...	egyáltalán nem értek egyet	kismértékben értek egyet	egyet is értek meg nem is	inkább egyetérttek	teljes mértékben egyet értek
Egy ellenség	0	1	2	3	4
Büntetés	0	1	2	3	4
Figyelmeztetés, jelzés	0	1	2	3	4

A fentieket támasztja alá a metafora-analízis válasza, mely szerint a koronavírus olyan, mint „egy megerősödött influenzajárvány”. A betegséget az agresszív jelzővel jellemzi.

A fenti reprezentációkkal cseng össze az, amit a válaszadó PRISM-D tesztjéből kiolvashatunk (4. ábra).



4.ábra. 4. eset PRISM-D tesztje. (A körök jelentései a következők: 1. koronavírus, 2. család, gyermek, 3. munkahely, 4. szülő, 5. barátok)

A rajz vizuális elemzése során látható, hogy a személy a koronavírusot szimbolizáló kört az én-körtől a nagyon távol, a papírlap bal felső sarkába rajzolt,

mely utal a betegség éntől való távolítására. Méretét tekintve a betegség-kör az én-körhöz képest lényegesen kisebb, mely kedvező betegségpercepcióra utal. Azonban mérete közel azonos az egyéb berajzolt körök méretével. A betegség ábrázolása kapcsán érdekes, hogy az instrukcióban szereplő, körrel történő ábrázolás helyett egyedi módon jelenítette meg a válaszadó a koronavírus – a kör formát megtartva, azt kiegészítve a különböző médiumokban elterjedt koronavírus-ábrázoláshoz hasonló rajzzal találkozhatunk. Így, habár az éntől távol elhelyezkedő, kisebb méretű betegség-körrel került megjelenítésre, mégis a speciális ábrázolás miatt a rajzon rögtön a betegség-kör vonzza a szemet, az dominál. Ha összevetjük ezt az utóbbi megállapítást az utóteszt (Mit jelent az Ön számára a Covid-19?) betegség-körre vonatkozó válaszával, melyben a betegséget veszélyként, helyzetként interpretálja a válaszadó, elmondhatjuk, hogy vélhetően a személy betegséggel kapcsolatos kevéssé tudatos attitűdjei korántsem annyira pozitívak, mint amit a kérdőívben nyert adatok alapján látunk. A PRISM-D teszt nagy előnye, mely szerint a hagyományos papír-ceruza teszteknel differenciáltabban méri a betegséggel kapcsolatos vélekedéseket és viszonyulásokat, valamint alkalmas a kevéssé tudatos reprezentációk feltárására, ez esetben megmutatkozott.

A PRISM-D teszten a válaszadó egyéb köröket is megjelenített. A szabad ábrázolás során elsőként a családját, mellyel kapcsolatban az utótesztben megfogalmazta, hogy a gyermekével való kapcsolattartás a betegség hatására csökkent. Itt is érdemes megjegyezni, hogy habár a kérdőív kérdéseiben nem jelenítette meg ennek a veszteségét, a vizsgálat kvalitatív részében behozta a válaszadó a betegség negatív következményeként a gyermekével való találkozások csökkenését. Hasonlóan láthatjuk, hogy a másodikként berajzolt munkahelyt szimbolizáló kör esetében is az utóteszt szekcióban a válaszadó megfogalmazta a vírus miatti nehézségeket a kapcsolattartásban, a napi munkavégzésben, noha a kérdőívben erre utaló választartalmakat nem találtunk. A következőkként berajzolt szülő és barátok körök utótesztjei esetében is megjelent a kapcsolattartás nehezítettsége, a személyes kapcsolatok gyengülése.

A fenti eredményekre erősítenek rá a betegségteher-index válaszai, melyek szerint a koronavírus hatással volt a munkájára, aktív- és passzív pihenésére, anyagi helyzetére, családi és egyéb társas kapcsolataira, önfejlesztésére és közösségi tevékenységeire (8. táblázat).

8. táblázat. 4. eset betegségteher-index válaszai

Egészség	1	2	3	4	5	6	7
Táplálkozás	1	2	3	4	5	6	7

A 8. táblázat folytatása

Munka	1	2	3	4	5	6	7
Aktív pihenés	1	2	3	4	5	6	7
Passzív pihenés	1	2	3	4	5	6	7
Anyagi helyzet	1	2	3	4	5	6	7
Párjához fűződő viszony	1	2	3	4	5	6	7
Nemi élet	1	2	3	4	5	6	7
Családi kapcsolatok	1	2	3	4	5	6	7
Egyéb társas kapcs.	1	2	3	4	5	6	7
Önfejlesztés	1	2	3	4	5	6	7
Vallásos élet	1	2	3	4	5	6	7
Közösségi tevékenységek	1	2	3	4	5	6	7

Összegzés

A szakirodalmi áttekintés, valamint a fenti esetbemutatók alapján elmondható, hogy a felsőoktatásban tanulókat negatívan érintette a koronavírus-járvány. A bemutatott négy eset aláhúzza a nemzetközi kutatások eredményeit, melyek szerint a járványhelyzet számos negatív pszichoszociális következménnyel járt a hallgatók körében. Jelen vizsgálatban szereplő tanulók esetében leginkább a tágabb családdal és a barátokkal való kapcsolat, valamint a közösségi tevékenységek, önfejlesztés korlátozódása jelent meg nehézségként, illetve a járványhelyzet a munkavégzésre és tanulmányokra gyakorolt negatív hatása. Szerencsére a vizsgálati személyek egészségére és táplálkozására – saját bevallásuk szerint kevésbé gyakorolt hatást a vírushelyzet.

Megfigyelhető volt azonban, hogy a járvány kitörése után 1,5 évvel is alapvetően negatív betegségrepresentációkkal rendelkeztek a vizsgálati személyek – a betegséget egy fenyegető, negatív változást hozó, kiszámíthatatlan, változékony ellenségnek látták, mely aktuális életükben jelentős szerepet tölt be. Egy személy esetében volt a kvantitatív mérések alapján kedvezőbb betegségkép, ugyanakkor esetében is a rajzteszt és annak utótesztjének kvalitatív elemzése kissé megkérdőjelezte a papír-ceruza tesztek alapján kirajzolódó pozitív betegségképet (4. eset).

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a hallgatók betegségmegélése és a kapcsolódó betegségrepresentációik egyediek, különböznek, nem javasolt őket ebből a szempontból homogén populációnak tekinteni. A tanulmány bemutatta továbbá azt is, hogy a betegséggel összefüggő reprezentációk és kogníciók mérésében hogyan egészítik ki egymást a kvantitatív és kvalitatív mérőeszközök.

Hivatkozott irodalom

- AQUEEL M. – SHUJA K.H. – ABBAS J. – REHNA T. – ZIAPOUR A. – YOUSAF I. – KARAMAT T. (2022): *The Influence of Illness Perception, Anxiety and Depression Disorders on Students Mental Health during COVID-19 Outbreak in Pakistan: A Web-Based Cross-Sectional Survey*. International Journal of Human Rights in Healthcare, 15(1). 17-30.
- BIRMINGHAM W.C. – WADASWORTH L.L. – LASETTER J.H. – GRAFF T.C. – LAUREN E. – HUNG M. (2021): *COVID-19 lockdown: Impact on college students' lives*. Journal of American College Health, 22. 1-15.
- BROADBENT E. – PETRIE K.J. – MAIN J. – WEINMAN J. (2006): *The Brief Illness Perception Questionnaire*. Journal of Psychosomatic Research. 2006; 60: 631-637.
- BUIZZA C. – BAZZOLI L. – GHILARDI A. (2022): *Changes in College Students Mental Health and Lifestyle During the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review of Longitudinal Studies*. Adolescent Research Review. 7(4). 537-550.
- DEVINS G.M. – EDWORTHY S.M. – SELAND T.P. – KLEIN G.M. – PAUL L.C. – MANDIN H. (1993): *Differences in illness intrusiveness across rheumatoid arthritis, end-stage renal disease and multiple sclerosis*. The Journal of Nervous and Mental Disease, 181(6), 377-381.
- ELMER T. – MEPHAM K. – STADTFELD C. (2020): *Students under Lockdown: Comparisons of Students' Social Networks and Mental Health before and during the COVID-19 Crisis in Switzerland*. PLoS ONE, 15, e0236337.
- GARCÍA-MORALES V.J. – GARRIDO-MORENO A. – MARTÍN-ROJAS R. (2021): *The Transformation of Higher Education After the COVID Disruption: Emerging Challenges in an Online Learning Scenario*. Frontiers in Psychology, 12. 616059.
- HOSSAIN I. – MULLIK A.R. – HAIDAR A. – AKTARUZZAMAN M.M. (2020): *The COVID-19 pandemic and mental health: a systematic review*. Texila International Journal, 7(1).
- KARADEMAS E.C. – THOMADAKIS C. (2023): *COVID-19 pandemic-related representations, self-efficacy, and psychological well-being in the general population during lockdown*. Current Psychology, 42. 4523-4530.
- LABORAGUE L.J. – SANTOS J.A.A. – FALGUERA C.C. (2021): *Social and emotional loneliness among college students during the COVID-19 pandemic: The predictive role of coping behaviors, social support, and personal resilience*. Perspectives in Psychiatric Care, 57(4). 1578-1584.
- LÁTOS Melinda – LÁZÁR György – CSABAI Márta (2021): *Betegségpercepció Kérdőív magyar változatának megbízhatósági vizsgálata*. Orvosi Hetilap, 162(6). 212–218.
- McBRIDE E. – ARDER M.A. – CHARTER A. – CHILCOT J. (2021): *The impact of COVID-19 on health behaviour, well-being, and long-term physical health*. British Journal of Health Psychology, 26(2). 259-270.
- NOVÁK Márta (2004): *Ahászvarok és életminőség*. Doktori Értekezés. Budapest: Semmelweis Egyetem.
- PETRIE K. – WEINMAN J. (2012): *Patients' Perceptions of Their Illness: The Dynamo of Volition in Health Care*. International Journal of Emergency Mental Health, 12. 41-50.
- RODRIGUEZ-PLANAS N. (2021): *Covid-19 and College Academic Performance: A Longitudinal Analysis*. IZA Discussion Paper No. 14113.
- SÁNDOR Zita (2022): *Betegségről alkotott kép feltárásnak fontossága a gyógyító munkában*. Deliberationes. 14(2). 14-26.
- SÁNDOR Zita – LÁTOS Melinda – PÓCZA-VÉGER Petra – HAVANCSÁK Rózsa – CSABAI Márta (2020): *The drawing version of the pictorial representation of illness and self measure*. Psychology and Health. 17. 1-16.

- SON C. – HEDGE S. – SMITH A. – WANG X. – SASANGO HAR F. (2020): *Effects of COVID-19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study*. Journal of Medical Internet Research, 22(9).
- SORIA K.M. – HORGOS B. – SHENOUDA J.D. (2022): *Disparities in college students' financial hardships during the covid-19 pandemic*. Journal of Student Affairs Research and Practice, 1-18.
- WANG X. – HEDGE S. – SON C. – KELLER B. – SMITH A. – SASANGO HAR F. (2020): *Investigating Mental Health of US College Students During the COVID-19 Pandemic: Cross-Sectional Survey Study*. Journal of Medical Internet Research, 22(9).

В 41 Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування. Наукове видання (Збірник наукових праць) Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Греба та Каталін Поллої. Берегове: ЗУІ ім. Ференца Ракоці II, 2024. – 652 с. (українською, угорською та англійською мовами)

ISBN 978-617-8143-15-2 (палітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

УДК 370:061.3

Наукове видання

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

2024 р.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF)
рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
(протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної
освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Греба та Каталін Поллої

Технічне редагування та верстка: *Олександр Добош, Ласло Вездел та Вівісі Товт*

Коректура: *Ілдіко Гріца-Варцаба, Ілдіко Греба та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівісі Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опацої Черє Яноша при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою
міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

**Проведення конференції та друк видання здійснено
за підтримки уряду Угорщини.**

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса:
пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 7637 від 19 липня 2022 року*

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна
пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 21.05.2024. Шрифт «Garamond».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Друк цифровий. Ум. друк. арк. 52,98.

Формат 70x100/16. **Замовл. №**